

SZAKDOLGOZAT

Molnár Martin

Vadgazda Mérnök, Bsc, levelező tagozat

Gödöllő

2023

MAGYAR AGRÁR-ÉS ÉLETTUDOMÁNYI EGYETEM

Gödöllői Campus

VADGAZDA MÉRNÖK, BSC, LEVELEZŐ TAGOZAT

**VADÁSZKÜRT ELTERJEDÉSE, ÉS JELENLEGI HELYZETE
MAGYARORSZÁGON**

Belső konzulens: Dr. Márton Mihály
egyetemi docens

Külső konzulens: Agyaki Gábor

Készítette: Molnár Martin
S628IJ

levelező tagozat

Intézet/Tanszék: Vadgazdálkodási és
Természetvédelmi Intézet

Gödöllő

2023

Tartalomjegyzék

	oldalszám
1. Bevezetés és célkitűzések	1
2. Szakirodalmi áttekintés	3
2.1. A vadászkürt története az ősidőktől	3
2.2. Kürtök csoportosítása anyaguk szerint	5
2.2.1. Csigakürt	5
2.2.2. Elefántcsontkürt	5
2.2.2.1. Lehel kürtje	6
2.2.3. Szarvhangszerek	9
2.2.4. Fakürtök	9
2.2.5. Fémkürtök	10
2.3. Vadászkürt napjainkban	12
2.3.1. Manapság használt kürtök bemutatása	12
2.3.2. Szigánlok	17
2.3.3. Vadásztemetés	18
2.3.4. Hubertus-mise	18
2.3.5. Minősítések, versenyek	21
2.4. Vadászkürtös etikája	24
3. Vizsgálat módszerei	28
4. Eredmények	29
5. Következtetések és javaslatok	32
6. Összefoglalás	34
7. Irodalomjegyzék	35
8. Melléklet	37
9. Nyilatkozat	40

1. Bevezetés és célkitűzések

Az alábbi vezető összefoglalót javaslom, amely figyelembe veszi a vadászkürt típusait, valamint a vadászkürtösök által használt vadászkürt szignálokat is.

A vadászkürtök története az ókori időkre nyúlik vissza, amikor a vadászok hangjelzéseket használtak a vadak elriasztására vagy a vadászatra való felkészüléshez. A vadászkürtök az idők során különböző formában és anyagból készültek, attól függően, hogy melyik kultúra vagy terület használta őket. A különböző típusú vadászkürtök eltérő méretűek és hangszíneik vannak, amelyeknek jelentősége van a vadászati kultúrában.

A vadászkürt, a kürttel történő tiszteletadás reneszánszát éli napjainkban. Az igényesen szervezett vadászatok mellett ma már a vadászati kultúra és közélet szinte minden jelentősebb rendezvényén is jelen vannak a kürtösök, megfelelő ünnepélyességet biztosítva az esemény számára. (Békés S. 2004) A vadászkürttel nem csak a vadászat résztvevőit lehet összehívni vagy a figyelmet felhívni a vadászat kezdetére, hanem egyfajta hagyományőrző jelképnek is számít. A vadászkürt a mai napig fontos szerepet tölt be a vadászati kultúrában.

A telefon vagy a rádió megjelenése előtt a vadászkürtösök különböző szignálokat használtak amellyel irányították a vadászatot továbbá olyan szignálokat, amelyek jelzik a vadak mozgását, vagy éppen a vadászat kezdődését és befejezését. Ezek a szignálok általában hagyományosak és régiek, de még mindig fontos szerepet töltenek be a vadászati kultúrában, de ez a fajta vadászat irányítás már háttérbe szorult a modern eszközök megjelenésével. (Gálfi I. szóbeli közlés 2022)

Ezen túlmenően a magyar vadászkürt jelentőségét és jövőjét is vizsgáljuk a dolgozatban. A magyar vadászkürt hosszú múltra tekint vissza, és jelentősége a magyar vadászati kultúra szerves részét képezi. A dolgozat célja azonban nemcsak a múlt és a jelen vizsgálata, hanem a magyar vadászkürt jövőjének feltárása is.

A kutatás fókuszában azok a lehetséges fejlesztési irányok állnak, amelyek hozzájárulhatnak a magyar vadászkürt további fejlődéséhez és népszerűsíti a vadászati etika fontos részét képező vadászkürtölést.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1.A vadászkürt története az ősidőktől

Az egyik legősibb fúvós hangszer közé tartozó kürt számos lexikonban és kürttel foglalkozó könyvben említésre kerül. Bár ez a tény büszkeségre adhat okot, de szó szerint nem teljesen helytálló, mivel a kürt jelenlegi formáját nemrégiben nyerte el. Már az előtörténeti időkben használtak különféle primitív kürtszerű hangszereket, mint például kagylókürtöket vagy állati szarvakból, illetve fából készült havasi kürtöket.

Az emberiség evolúciójával együtt változtak a kommunikációs szükségletek is. Az előtörténeti vadászóknak az egymás közötti kommunikációhoz nagyobb távolságokra is egyértelmű információkat hordozó, úgynevezett jelekre volt szükségük (Kovács 2021a). Az írott történelmünk előtti időkből származó hangkeltő tárgyak és őshangszerek leletei bizonyítják, hogy már ekkor felfedezték a hangok felerősítésének és torzításának lehetőségét. Az ősi népek különféle csövekbe kiáltottak, énekeltek vagy fújtak, hogy üzeneteket, jeleket közvetítsenek egymásnak, illetve hogy elűzzék a gonosz szellemeket.

Az emberi hang nem mindig elég messzire ható, így a vadászó őseink hamar rátaláltak azokra a hangkeltő eszközökre, amelyekkel nagyobb távolságokat is áthidalhattak. A primitív népek gyakorlatában mindmáig fennmaradtak az ilyen ősi hangszerek, mint például az ausztrál őslakók didgeridoója vagy a svájci alpesi kürtnek nevezett jelzőkürt, amelyet kivájt fatörzsbe formáltak (1.ábra).

1. ábra Alpesi kürt
Forrás: Saját forrás

A fémek felfedezésével megindulhatott a ma rézfúvósoknak ismert hangszerek kialakulása. Az ókorban kifejlesztett hangszerformák nem éltek túl a népvándorlást. A korai középkorban egyszerű, kissé hajlított kürtökkel találkozunk, amely formája az egyszerű állatszaruva vezethető vissza. (Agyaki 2006a)

A vadászat a feudális társadalom felső rétege számára mindig is népszerű és ugyanakkor költséges időtöltés volt. Az 18. században a vadászat olyan jelentőséggel bírt, mint a bálók és az operák. A hajtóvadászatok és a falkavadászatok voltak a leggyakoribb formái ennek a szórakozásnak. A vadászlovagrendek tagjai közül a legvagyonosabb nemesek voltak, akiknek gyakorlatilag kötelességük volt az igényes szórakozás szervezése, és gondoskodniuk kellett a vadászat pompás megrendezéséről, (Kovács 2021b) valamint az azt követő nyitó- és záróünnepségekről. Az uralkodó vadászatain a legdíszesebb és legszebb hangszerek szóltak. Ha a főurak vadásztak, akkor az ő rangjukhoz illő hangszerekkel adták a jeleket. Az egyszerű nemesek csak egyszerűbb hangszereket használhattak, és a közembereknek csak a természetben található szarvkürtök álltak rendelkezésükre. Ez magyarázza a drágakövekkel díszített hangszerek, valamint más különböző színvonalú vadászati és jelzőhangszerek készítésének és használatának szükségességét.

A 16. század végére már két különböző kürtípust különböztettek meg: a Trompe Duffouilloux-t és a Trompe Marincourt-ot. A feudális társadalom felsőbb rétegeinek az 17. században a Trompe Duffouilloux volt a legelterjedtebb kürt Franciaországban, Németországban nagy méretű natúrkürt, míg Angliában az egyenes, hosszú kürt volt divatos, ami hasonlított a mai rókavadászatokon használt hangszerekhez

Frantisek Anton Spock gróf, a bhömi Szent Hubertus-lovagrend alapítója, aki maga is szenvedélyes vadász volt, a társaságot 1695-ben alapította Lysaban, az Elba mentén. Kapcsolatban állt a francia királyi udvarral, ahol megismerkedett a vadászkürttel. Ezután két szolgáját Versailles-ba küldte, hogy megtanulják a hangszeren játszani. A vadászat fontosságát sikerült a Habsburg udvarba is átplántálni. A hatalom és gazdagság fokmérője lett, ezáltal a kürt is egyfajta státuszsimbólummá vált. A gróf igen sok nagyrangú vendéget fogadott a vadászatain, és befolyásának következtében a nemesség követte a példáját és a környező hercegségekben is elterjedt a vadászkürt használata (Kecskés 2009a)

2. ábra Vadászkürtös ábrázolása
Johann Elias Ridinger (1728)

Forrás:

<https://www.liechtensteincollections.at/sammlungen-online/par-force-jaeger-mit-der-meute.-blatt-b-3-der-folge-jaeger-und-falkoniers-mit-ihren-verrichtungen>
(URL1)

2.2. Kürtök csoportosítása anyaguk szerint

2.2.1 Csigakürt

Az állatok terelésére vagy jelzésadásra használják, de széles körben használták díszes ünnepek alkalmával is. A csigakürt elődje a modern kürtöknek, azonban csak néhány hasonlóság van a két hangszertípus között: a kónikus, egyenletesen bővülő hangjárat, és a hangjárat csavartsága.

A csigakürt hagyománya számos kultúrában megtalálható, például az őslakos amerikai indiánoknál és a csendes-óceáni szigetvilág népeinél. Régen a csigakürtöket drágakövekkel, arannyal vagy ezüsttel díszítették, hogy még értékesebbé és ünnepélyesebbé tegyék azokat.

A csigakürt használata nagyon különleges és egyedi hangzásvilágot eredményez, amely még mindig vonzó lehet azok számára, akik érdeklődnek a hagyományos és kulturális hangszerek iránt.

3. ábra Triton kürt

Forrás: https://naplesseashellcompany.com/tritons_trumpet_shell.html

(URL2)

2.2.2. Elefántcsontkürt

Afrika nyugati részén a legelterjedtebb. Az első írásos említése az ókori Egyiptomban található, ahol a királyi udvarnál használták. Az ókori görögök és rómaiak is használtak elefántcsontból készült kürtöket, de a középkorban vált igazán népszerűvé.

A középkorban az elefántcsontkürt főként az istentiszteleteken és a királyi udvarban használták. Az elefántcsontkürtöt a korabeli népek a magas társadalmi rang szimbólumának tekintették, és csak a nemesi osztály tagjai használhatták (Agyaki 2006b). A katolikus egyházban is használták a kürtöket, és azokat az egyházi ünnepségeken, például a misénél, használták a kórusok és az énekesek kíséretére.

Az elefántcsontkürt készítése egy nagyon precíz és bonyolult folyamat volt, amely hosszú időt vett igénybe. Az elefántcsontot először is meg kellett tisztítani, majd egyenletesen fel kellett vágni annak érdekében, hogy a kívánt forma és méret elérhető legyen. Ezután a belsejét ki kellett faragni, hogy a kürt meghatározott hangzású legyen. Végül díszíthették a kürtöt, általában arannyal, ezüsttel, vagy drágakövekkel.

Az elefántcsontkürtök használata azonban csökkent a 18. században, mivel az elefántcsontkereskedelem tilos lett. Az elefántcsontkereskedelem tilalma azóta is fennáll, és az elefántcsontkürtök készítése már csak nagyon korlátozottan történhet meg. Az elefántcsontkürtök története azonban továbbra is fontos a hangszerek történetének és kulturális örökségének megértése szempontjából. Az elefántcsontkürtök a múzeumokban és magángyűjteményekben továbbra is fontos szerepet játszanak, és azokat kulturális és művészeti értékük miatt tartják számon. Az elefántcsontkürtök legendái közül Lehel kürtjének története áll a legközelebb hozzánk.

2.2.2.1 Lehel kürtje

A jászberényi Jász Múzeum őrzi az ország egyik legrégebbi történelmi ereklyéjét, a Jászkürtöt, amelyhez egyik legszebb hősi magyar mondánk, a Lehel monda fűződik. A kürtöt a régiségben Jászkürtnek hívták, s csak a 17. századtól azonosítják Lehel vezér híres kürtjével. Ettől kezdve egyaránt hívják Jászkürtnek és Lehel kürtjének is. Ismereteink szerint a gazdagon faragott, elefántcsont kürt a 12. század második felében, Kijevben vagy Magyarországon készülhetett.

A kürt Jászberénybe kerülésének idejéről, körülményeiről, biztos adatok nem állnak rendelkezésünkre, de feltételezhető, hogy ajándékozás révén kerülhetett valamelyik jász vezérhez, általa pedig a Jászság területére. A kürt eddig ismert legkorábbi ábrázolása, amelyet Jászkisér város egykori pecsétje őrzött meg, 1543-ból való. A török hódoltság után a kürt képe rákerült Jászberény város, a Jász-Kun Kerület, valamint a jászsági községek címereire, pecsétjeire, fontosabb iratokra, tárgyakra, de még a házak homlokzatára is. 1876-ig, a Jászkun Kerület fennállásig a jászkapitányok méltóságjelvénye volt, s ünnepi alkalmakkor gyakran

viselték övükre vagy vállukra függesztve, de jeles ünnepeken ebből ittak egymás egészségére. Figyelemre méltó a kürt hangja is, hasonlít a havasi kürt hangjához. Első rádiófelvétele 1953-ban volt, amikor Kádár Ferenc dévaványai kürtfaragó népművész szólaltatta meg Jászberényben, s ekkor a Kossuth Rádió felvételt is készített róla. A kürt ma is a jász összetartozás legfőbb szimbóluma, amelyet csak igen jeles alkalmakkor vesznek ki szentélyéből, s szólaltatják meg a közönség nagy örömeire.(URL3)

4. ábra Jászkürt-Lehel kürtje

Forrás: <https://jaszmuzeum.hu/node/168>

URL3

Lehel kürt legendája

Vadásznak, harcosnak kürtre van szüksége. A kürt harsány rikoltása bátorítja a tétovázó harcost a csata zajában, igazítja útba a tévelygőt az erdő sűrűjében. A magyarok leghíresebb kürtöse Lehel vezér volt. Amikor ő belefújott kürtjébe, még a holtak is életre keltek, hangja forrósággal és izgalommal árasztotta el a vitézek szívét. Az Augsburg melletti Lech-mezei csatában a magyarok alulmaradtak a németekkel szemben, és amikor a győztesek elfogták a vitézeinket, Leheltől a fegyverével együtt elvették az imádott kürtjét is. Ez a veszteség mély bánatot okozott neki, nem meglepő módon. A vesztesek számára a bitófa várt, akik oly sok német vitéz vérént ontották és soha nem hátráltak a csatában. A magyarok felett aratott győzelme miatt a német császár nagyon büszke volt, azonban hogy jó benyomást keltsen a magyar

vezérek előtt, magához hívatta őket. Kérdést tett fel nekik, hogy mi az utolsó kívánságuk, mert azt teljesíti nekik.

– Adjátok ide a kürtömet, hadd búcsúzzam el tőle és az élettől, hadd fűjjak bele utoljára!
– válaszolt Lehel. (URL4)

A császár parancsára a szolgálok át is adták neki a kürtöt. A kürt hangja megtöltötte a termet, bűvöletesen hívogató és megható volt, a német urak elvarázsoltnak hallgattak. Ám hirtelen a riadalom törte meg a varázslatot, a kürt hangja átváltott egy fenyegető dörgéssé, és az egész terem megremegett. Lehel hirtelen kiegyenesedett, és úgy tűnt, mintha ő lenne a bíró, és nem a halálra ítélt fogoly. A kürt hangja még mindig visszhangzott, amikor Lehel váratlanul fegyverré változtatta, és a hűtlenséggel vádolt Konrád fejére csapott vele, a herceg azonnal meghalt. Sorsát mégsem kerülhette el: mindhármutat kivégeztette a német császár.

5. ábra Lehel lesújt I. Konrád császárra (Miniatúra a képes krónikákból)

Forrás: <http://olvasmanyaid.blogspot.com/2016/10/lehel-kurtje.html>

(URL5)

2.2.3. Szarv hangszerek

Az írásbeliséget jóval megelőző időkből származó állati szarvakból készült hangszerek több ezer év után is fennmaradtak szép számmal. Az állati szarvak kultikus és szimbolikus jelentőséggel bírtak, hiszen hitték, hogy gyógyító erejük van, és az elporlasztott szarv minden betegséget meggyógyít. Az állatoknál, amelyeknek a szarvát felhasználták, kultusz övezte őket, például a Földközi-tenger környéki népek régi vallásaiban a marha és a bika szerepét, a zsidó vallásban az elégetett áldozati báránnyokat és Indiában a szent tehenek tiszteletét.

Az antilop szarvkürt kelet-afrikai jelzőrendszer, amelynek befúvócsöve a szarv végén található, nagysága 20-90cm között változik. A szarvakat gyakran díszítették festett bőrökkel, prémekkel. A leggyakrabban használt szarvak közé tartoznak a kecske, tehén, bika és kos, amelyek hangterjedelmükben és hangzásukban is eltérnek egymástól. (Agyaki 2006c)

Az ősi zsidó hangszer, a sófár, a tölcséres fúvókájú hangszerek családjába tartozik, amelyet a zsidók i.e. 1850 körül kezdtek el használni. A Biblia is említi a sófárt, mint mágikus erővel rendelkező kultikus hangszer Jerikó falainak leomlásakor és a Frigyláda Jeruzsálembe vitelénél. Az Egyiptomban is elterjedt sófárt általában főzéssel lágyították és formálták, de volt, hogy természetes formájában használták.

Ázsiában a legrégebbi kürt tehénszarvból készült, amelyet gusringa-nak vagy toda-nak neveztek

2.2.4. Fakürt

A fakürt egy olyan régi, hagyományos hangszer, amelyet a népek számos részén használnak, különösen az Alpokban és a környező területeken. Az alpesi kürről már 1030-ban Ekkehart tesz említést, főként az állatok terelésére és szórakozásra használták a pásztorok. Fenyőből készült a meredek hegyoldalon nőtt fenyőket használták fel ezáltal a fa töve hajlított így könnyen kialakítható a hangtölcsér.

Az alpesi kürt és a fakürt használata az idők során sokszor megváltozott. Az eredeti célja az állatok összeterelése volt, de később a zenészek és a népművészek is felismerték a hangszer zenei lehetőségeit. A fakürtnek sok változata van, amelyek eltérő módon készülnek és használatban vannak különböző országokban. Az egyik ilyen példa a magyar busókürt, amelyet a Dunakanyarban és a Duna-Tisza közti vidéken használnak. Romániában elterjedt fakürt abucium amely hasonló eljárással készült mint az alpesi kürt csak fenyő helyett jávorfából készült.

6. ábra Busókürt

Forrás: <https://pannonhirlnok.com/magazin/folytatodott-a-buso-teluzes-mohacson/>
(URL6)

2.2.5. Fémkürtök

Az etruszkok kiváló kézművesek voltak, így nekik tulajdonítják a trombita és a kürtök feltalálását. A fémkürtök bronzból, és rézből készültek.

1922-ben az egykor meggyilkolt fáraó, Tutanchamun sírjában is találtak két hangszert, az egyik bronzból, a másik ezüsből készült. A kutatások szerint ezek a hangszerek Krisztus előtt 1260 körül készülhettek, és így ezek a világ legrégebbi, még ma is megszólaltatható trombita-szerű hangszerei. (Venczei 2011)

Az Etruszk-kürt a félkör alakú gyűrűvel összefogott részekből állt, és fúvókával is rendelkezett. Általában temetéseken és vallási szertartásokon használták.

A Cornu a Római Birodalomban fejlődött ki, és alakja G betűre emlékeztet, melyet két végén fa léccel köt össze.

A buccina is Rómából származik, és jelzőkürtként és pásztorkürtként is használták, de később a hadsereg is használatba vette. A római lovasság a tubát használta a mély hangja miatt, mely messzire elhallatszott.

A dániai lur egy spirálszerű jelzőkürt (7. ábra). Az első kürtszerű hangszerek nyomai Észak-Európába vezetnek. A 19. századi ásatások során Skandináviában találtak ilyen hangszereket. Legtöbbjüket Dániában találták, de Svédországban, Norvégiában, Németország északi területén és Izlandon is előkerültek. A becslések szerint ezek az S-betű alakú, bronzból

készült hangszerek a második évezredből származnak. Általában 1,5-3 méter hosszúak voltak és párosával használták.

7. ábra Lur kürt

Forrás:<https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-bronze-age/the-lurs-of-the-bronze-age/the-lurs-from-brudevalte/>

(URL 7)

A Karnyx a gall hangszerek egyik típusa volt, többrészes tölcsérrel és kifelé kigömbített formával.

Az indiai kürt S-betű alakjához hasonlít, és főként réz és bronz anyagból készül. Ma is használatos a hinduk körében.

2.3.Vadászkürt napjainkban

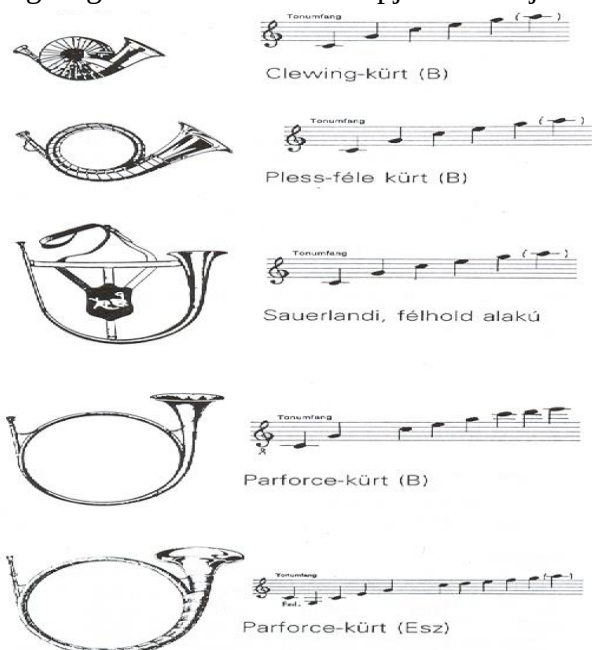
2.3.1. Manapság használt kürtök bemutatása

Használatukat tekintve két csoportba oszthatjuk a kürtöket: a natúr kürt és a ventil kürt.

A natúr kürtök (8.ábra) nem rendelkeznek billentyűvel és 5 hangszertípus tartozik ebbe a csoportba. A ventil kürtök a XIX. században jelentek meg a ventil szerkezet feltalálásával, és egyre népszerűbbek lettek, majd elkezdtek kiszorítani a hagyományos natúr kürtöt. A ventil kürtön a ventilek száma lehet egy vagy három.

A hangszer hangzását nem csak az anyaga, hanem a hangszer csövének keresztmetszete és a fúvóka (9.ábra) is meghatározza. A rézfúvós hangszereknek különböző méretű és alakú fúvókája van. A fúvóka három részre osztható: perem, tölcser és furat. A perem és a tölcser fontos szerepet játszanak a hangszínen. Az öblösebb fúvókával lágyabb hangszín képzést lehet elérni, míg a szűkebb fúvókával élesebb hangszínt lehet megszólaltatni. A furat vezeti át a hanghullámot a hangszer testébe, és nagyon fontos a megfelelő kialakítása a hangszert megszólaltatásához.

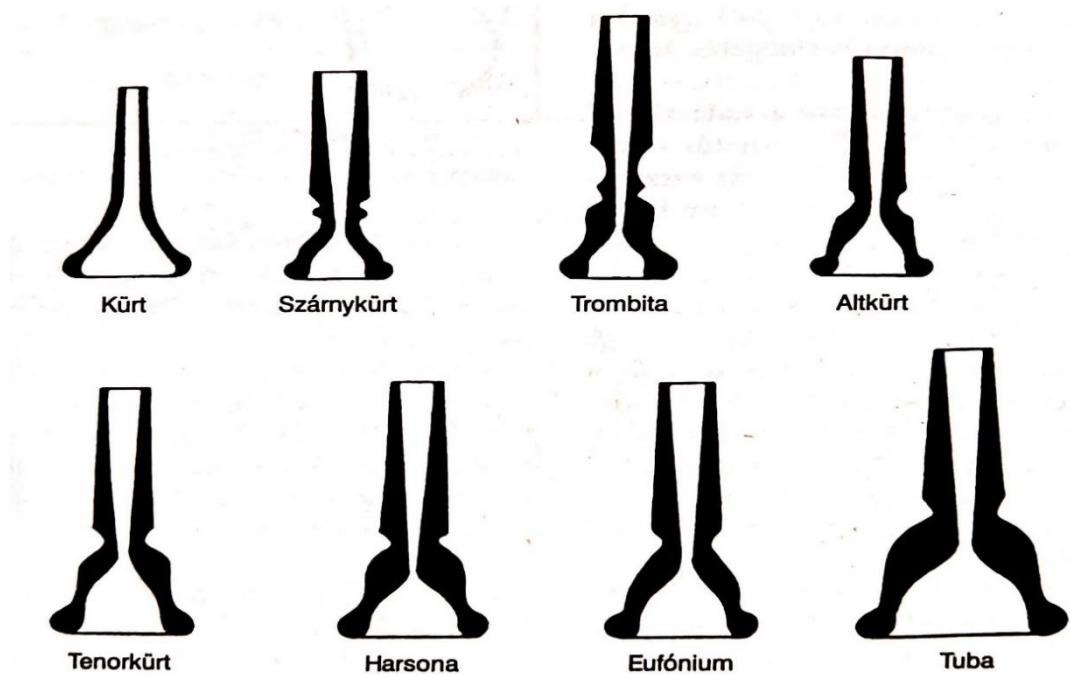
A megfelelő fúvóka kiválasztása nagyon fontos a kürtölés során, ezért ajánlott zenetanár segítségét kérni a kürtölés alapjainak elsajátítása során. (Kovács 2006)

Natúr kürtök:

- 1.Zsebkürt
- 2.Pless-féle kürt
- 3.Félhold kürt (solymászok által használt)
- 4.Parforce B kürt
- 5.Parforce Esz kürt

8. ábra Natúr kürtök hangterjedelemmel
Forrás: Vadászévkönyv 2006

9. ábra Fúvóka típusok
Forrás: Vadászévkönyv 2006

Zsebkürt (Clewing-kürt)

A Pless-féle kürtök csoportjába tartozik, hangja nem hangolható, így nem alkalmas csapatkürtnek. A kürt a "B" hangolású kis zsebkürt (10.ábra), amelyet ritkán használnak, főként azért, mert nagyon nehéz megszólaltatni. A kürt méretei 24 x 14 cm. A zsebkürt leggyakrabban vérebvezetők által használt hangszer, mivel kis mérete miatt elfér a zsebben, és az utánkeresés során sokszor nehéz a haladás a fedett terep miatt, így nem teszünk benne kárt. Ha a véreb megtalálja az elejtett vadat, a vérebvezető a kürt segítségével adja meg a végtiszteletet az elejtett vadnak a megtalálás helyén. Ebben az esetben mind az elejtőnek, mind a vérebnek sebtöretet kell adni.

10. ábra Zsebkürt

Forrás:

https://www.thomann.de/hu/dotzauer_fuerst_pless_in_b_de_luxe.htm

(URL 8)

Pless-kürt

Sok elnevezése van: postakürt, (11.ábra) hercegekürt, kanászkürt. Ez a legelterjedtebb, és legkedveltebb a natúr kürtök közül, nevét Hans Heinrich von Pless herceg adta aki a német császár fővadászmestere volt és maga vezette az udvari vadászatokat. (Agyaki 2022)

Leggyakrabban ezzel a kürtípussal találkozunk terítéknél nemcsak Magyarországon de Európában is. Minden kezdő vadászkürtöst Pless-féle kürtön próbálnak megtanítani először mert innen könnyebb váltani Parforce kürtre mint fordítva.

11. ábra Pless-féle kürt

Forrás: https://www.thomann.de/hu/dotzauer_fuerst_pless_in_bb_de_luxe.htm
(URL9)

Pless-kürt ventil váltóval

A ventil váltók miatt változatosabb hangskálák megszólaltatására is alkalmas. A teljes kromatikus skála lejátszható vele. Vadászkürt versenyeken nem engedélyezett. Nehezebb darabok eljátszására is alkalmas mint például a Vadász Himnusz ezért is minden vadászkürtös csapat rendelkezik már ilyen típusú kürttel, hogy kiszolgálják az igényeket. (Kovács 2021c)

12. ábra Pless-kürt ventil váltóval

Forrás: https://www.thomann.de/gb/dotzauer_fuerst_pless_in_bb_zylinder.htm
(URL10)

Parforce „B” kürt

Jóval nagyobb corpora van mint a pless kürtnek, csapatkürtnek kiválóan alkalmazható a parforce kürt (13.ábra) az alsó szólamok miatt nagyon színessé teszi a kürtcsapat játékát. Hosszabb rézcsőből álló hangszer, minél hosszabb a cső annál mélyebben szól. A parforce kürt egy oktávval lejjebb szólal meg mint a „Pless” kürt. Csak parforce csapatok is vannak főként Németországban és Ausztriában sajnos hazánkban nincs csak parforce csapat.

13. ábra Parforce kürt
Forrás: Saját forrás Szeged Dóm 2021

Parforce „Esz” kürt

A mai vadászatok alkalmával ritkábban látható az „Esz” kürt (14.ábra) a vadászatokon, főként azért is mert nagy mérete miatt nehéz a tárolása és a vadászaton való hordása. Főként vadászrendezvényeken és Hubertus misén lehet találkozni vele széles hangterjedelme miatt.

14. ábra Parforce „Esz” kürt

Forrás: <https://musicmall.hu/hu/garry-paul-vadaszkuertoek/3773-garry-paul-gp-besz-parforce-kuert.html>
(URL11)

Ventil-kürt

A ventilmechanizmus a kürt és a rézfúvósok történetében az egyik legforradalmibb fejlesztés volt. Ez a mechanizmus lehetővé teszi a játékos számára, hogy azonnal megváltoztassa a hangszer hosszát és ezzel a hangolását. A ventil és bármely más találmány között az alapvető különbség az, hogy a ventil használatával minden hang ugyanolyan nyílt hangszínnel szólal meg. A ventil működési elve a következő: a billentyű lenyomásával a levegő egy csőtoldalékba terelődik, ezáltal a hangszer alaphangja is mélyül. Az egyik szelep $\frac{1}{2}$ a másik 1 egész, a kettő együtt másfél hangot mélyített az alaphangszer felhangjához képest. A hangszer (12.ábra) főként szimfonikus zenekarokban kap szerepet a vadászatokon ritkán fordul elő.

15. ábra Ventil-kürt

Forrás:https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCrt_%28hangszer%29
(URL12)

2.3.2. Szignálok

A kürt fejlődésével párhuzamosan azonban nem csak maga a hangszer, hanem a rajta játszott szignálok is fejlődtek. Az 18. századtól kezdve már komoly zenei műveket is írtak kürtre, és napjainkban Magyarországon is számos kürt együttes rendelkezik saját indulóval. A szignálokat általában négy kategóriába soroljuk: terítékszignálok, általános kürtjelek, vadászatot irányító kürtjelek és Hubertus-misék.

A terítékszignálok a legelterjedtebb és legrégebbi kategóriát jelentik, és a legtöbb szignál szerzője ismeretlen. Minden vadfajnak megvan a maga terítékszignálja, külön szignál tartozik például a gímszarvasnak, dámszarvasnak, vaddisznónak, fácánnak és szalonkának. Azonban a szárnyas vadaknál van egy szignál, ami összefoglalja az összes szárnyast: ez a "Terítéken a szárnyasvad" szignál. Egy vadászat végén, ha a terítéken fácán, fogoly és tőkés réce is van, nem kell külön-külön minden vadfajnak a szignálját elfújni, elegendő a "Terítéken a szárnyasvad" szignál, ami nagyban megkönnyíti a kezdő vadászkürtös munkáját. Ugyanis például a "Fácán a terítéken" szignál megtanulása a hajlítások és a nagy hangugrások miatt igen nehéz.

Az európai egységesítési törekvések miatt manapság nem komponálnak terítékszignálokat, és a szignálok négy szólamra íródtak: Pless-kürt 1-es szólam, Pless-kürt 2-es szólam, Parforce 1-es szólam és Parforce 2-es szólam.

A második kategória a vadászatot irányító kürtjelek ezek sajnos egyre kevésbé ismertek és kezdenek elfelejtődni. Ezért a kürtversenyeken a kötelező szignálok közé helyezik őket, hogy továbbra is éljenek. A "Hajtás indul" és a "Hajtás vége" szignálok még mindig használatosak, de már nem használják őket a vadászat irányítására. Ennek oka az, hogy minden vadászon résztvevőnek ismernie kellene az összes szignált, ami nagyon nehéz, a mobiltelefon vagy a walkie-talkie használata sokkal egyszerűbb, és hatékonyabb.

A harmadik kategóriába az általános kürtjelek tartoznak, melyek az "Üdvözlés", a "Gyülekező", az "Évéshez", az "Íváshoz", a "Vizontlátásra" és még sok más szignál, amelyeket a vadászat során használnak. Ebben a kategóriában nincs megtiltva új szignálok írására, de a leggyakrabban használt szignálok egységesek Európa-szerte. Tehát, ha a "Vizontlátásra" szignál felcsendül valahol, az ugyanolyan lesz Angliában, Németországban, Magyarországon, vagy bárhol Európában.

Az általános kürtjelek közé tartoznak a fanfárok például a Tiszteletfanfár (1.melléklet) és az indulók is mint a Jägermarsch (2.melléklet), amelyek már 5-6 szólamra íródtak (Reinhold S. 1992). Ennek eredményeként a szignálok sokkal gazdagabbak és élvezhetőbbek a nem vadászok számára is. Végezetül a Hubertus-mise, amelyről a dolgozatban későbbiekben bővebben is kitérek.

2.3.3 Vadásztemetés

Amikor vadászetikáról beszélünk egy társaságban, általában nem jut eszünkbe a temetés gondolata. Azonban bármikor megtörténhet, hogy egy vadásztársunkat kell utolsó útjára elkísérnünk, és ilyenkor felmerülhet bennünk a kérdés, hogy hogyan kellene viselkednünk egy vadászias temetésen. Bár szeretnénk megadni az utolsó tiszteletünket a társunknak, fontos, hogy az elsődleges szempont mindig a család akarata legyen. Nem szabad rájuk erőltetni semmilyen olyan dolgot, amit ők nem szeretnének.

A vadásztársak közössége döntheti el, hogy ki számít saját halottjuknak, de minden esetben szükséges legalább egy koszorút elhelyezni. Ha a család elfogadja segítségünket a temetés szervezésében, kérjük ki a véleményüket a meghívottak listáját illetően. Segítsünk a ravatal feldíszítésében, és a kitüntetések tegyük egy zöld párnára.

Ha a temetésen vadászkürtök hangja nyitja és zárja a szertartást, egyeztessünk velük, hogy ki mikor következik. Mindig kalapban érkezzünk, és az érkezéskor kapott gyásztöretet tűzzük a kalapunk jobb oldalára. Mobiltelefonunkat kapcsoljuk ki, és ha a temetés kürtjelek elfújásával kezdődik és végződik, akkor a szokásos gyászzene mellett vadászias zenét is lehet játszani.

Végül, amikor a koporsó felett elhangzik a Hallali, ez a végtisztesség legmagasztosabb módja, amely a méltó búcsú mellett az erdők és mezők szépsége és titkai előtt is tiszteleg. Ez az emlékeztető arra, hogy mindannyian halandók vagyunk, és az életünk kiszámíthatatlan. Az egyik legfontosabb szabály az, hogy soha ne lőjünk dízsörtüzet, mivel a díszlövés és dízsörtűz fogalma csak a fegyveres testületek szótárában létezik. Ha a vadásztársunk valamilyen fegyveres testület tagja volt, és a díszlövésre mégis sor kerül, mi ne vegyünk részt benne. (URL13)

2.3.4. Hubertus mise

Szent Hubertus, a vadászok védőszentje, 658-ban született. Pépins von Héristal király udvarában kezdte karrierjét, és szenvedélyesen vadászott. Azonban egy novemberi éjszakán eltévedt az Ardenneknben vadászat közben, és egy szarvas megjelenésekor meglátta a keresztet az agancsa között. Az intő szavak hallása és az agancs tíz ága a tízparancsolatra utaltak. Ennek hatására Szent Hubertus papi hivatásnak szentelte életét, és kolostorba vonult. Hubertusz a vadászok, lövészcéhek, erdészek, kohászok, csengettyűkészítők, mészárosok, szűcsök és tímárok védőszentje, a kutyákat veszettség ellen védő szentje. Kutyaharapás, kígyómarás ellen kéri oltalmát. Az agancsai között feszülettel megjelenő szarvas Szent Euszták legendájában is megtaláljuk.

A vadászok Európa-szerte november 3-án ünneplik Szent Hubertus napját, amikor szentmiséken emlékeznek védőszentjükre. A kürtszignálok felhangzása és a római katolikus szentmise énekrendje követi az eseményeket. A felhangzó kürtszignálok, a római katolikus szentmise énekrendjét követve hallhatók. (URL14)

Magyarországon Kircsi László a Pécsi Tudományegyetem művészeti karának tanára 2005-ben komponálta az első olyan magyar Hubertus misét melyet natúr vadászkürtre íródott. A szignálok követik a liturgia menetét. Ezt megelőzve Gellért Zoltán komponált egy ventilkürtre íródott Hubertus-misét amely 2004. augusztus 28.-án rendhagyó módon az országos vadásznapon Dr. Márfi Gyula, veszprémi érsek által celebrált Hubertus-misét kísérte. (URL15)

16. ábra Szent Hubertus ábrázolás

Forrás: <https://www.vadaszapro.net/hirek/200/szent-hubertusz-legendaja> (URL16)

Hubertus mise menete

Introitus

Bevonulási ének. A papság bevonulása, a csengő hangja után a kürtösök addig ismétlik a bevonulási szignált, amíg a papság el nem foglalja a helyét az oltárnál.

Kyre

A Kyre a kiengesztelődés szertartása. Kibékülés egymással, kibékülés az Istennel. Együttal bocsánatkérés – Uram irgalmazz, Krisztus kegyelmezz. Ennek a latin megfelelője a Kyre.

Glória

A glória kizárólag ünnepek alkalmával használatos. A glóriát az angyalok énekelték Betlehemben a pásztoroknak. Jelentése: Dicsőség a magasságban Istennek

Sanctus

A misén jelenlévő hívők válasza az evangéliumra (örömhír) A válasz jelentése: Hiszek egy Istenben, a mindenható atyában, mennynek és földnek teremtményében.

Agnus Dei

Jelentése: Isten báránya. Története röviden, az embernek az Isten felé nyújtózkodása. A bűnbak feláldozása.

Extroitus

Kivonulási ének. A szentmise utolsó tétele. A papság kivonul a templomból, közben folyamatosan szólnak a kürtök. Agyaki (2006d)

2.3.5. Versenyszabályzat, minősítés

A VKE Magyar Vadászkürt Egylet vizsga és versenyszabálya

A szabályzat a VKE Magyar Vadászkürt Egylet által szervezett minősítő vizsgán, országos és nemzetközi versenyen alkalmazható.

Általános feltételek:

Kategóriák:

A kat.	vegyes vadászkürt-B csapat, tisztá középkiürt-B csapat
B kat.	tisztá parforce-B csapat
Esz kat.	csak parforce-Esz csapat
Szólista	egyéni kiürtösök

- Vegyes csoportnál minimum hat fő, Parforce csoportnál minimum négy, a tisztá középkiürtös csoportoknál legalább öt fő a kötelező résztvevők száma.
- Versenyen minden kategóriába lehet nevezni, de mindenhol csak egyszer lehet fellépni.
- Csoportoknál egységes ruha, szólistánál vadászias viselet kötelező, ellenkező esetben pontlevonás jár, zsűritagonként 3-3 pont.
- Versenyen minden vadászkürtös csoport B hangszerekkel 5 darabot ad elő, minősítő vizsgán 3 darabot, melyből egy kötelező kettő pedig szabadon választott, Szólista versenyen 3 darab, amiből kettő kötelező.
- Vegyes B csoportnál az előírt darabot négy szólamban kell előadni, minimum 2 parforce kiürt bevetésével.
- Saját darabokat a zsűri nehézsége szerint előzőleg rangsorolja 3 pont a maximum.
- A darabokat a megadott sorrendben kell előadni, karmester és vezénylő nélkül.
- A verseny helyszínén befűjni nem lehet. Ehhez a rendezőknek külön helyiséget kell biztosítani.
- A zsűri nemzetközi versenyen öt fő, országos versenyen és vizsgán legalább három főből áll.

- A pontozás a felállástól kezdődik és addig tart, míg a szereplők le nem vonulnak a színpadról.
- A versenyen felállás után befűjasként minden vadászkürtös csoport előadhat egy darabot (maximum 8 ütem terjedelemben), amely nincs benne a műsorában és a zsűri nem értékeli.
- A csapatok sorrendjét a jelentkezés sorrendje határozza meg. Kért időpontot esetenként a zsűri engedélyez.

Hangszerekre és az előadásra vonatkozó feltételek:

- A versenyen és vizsgán használatos hangszerek: középürt (Fürst Pless B), Parforce (B/Esz) ventil nélkül.
- Ventil használata tilos, B/Esz váltó megengedett
- Kottaállvány használata tilos, a darabokat kotta nélkül kell előadni
- Kottából játszásnál (csipesz segítségével) darabonként és bírónként pontlevonás jár.
- A darabot a kotta szerint feltüntetett tempóban kell előadni, a szignálok gyors, flott egymás utáni előadására kell törekedni.

A kürtös csapattal szemben támasztott követelmények

- Minden résztvevő aktív tag legyen a vadászkürtös csoportban.
- Minden fúvós csak egy csapattal léphet fel.
- A kürtmester (vezető) a csapatban áll és nem előtte.

Nevezési feltételek

A nevezési díjat minden esetben a rendezők határozzák meg.

A versenyzők, vizsgázók a szabadon választott szignálok partitúráját minimum egy hónappal a verseny előtt kötelesek megküldeni a rendezők részére 6 példányban.

A rendezők az előírt partitúrát nemzetközi verseny és országos minősítő vizsga előtt hat hónappal, hazai verseny előtt legalább két hónappal a kötelesek közzé tenni, illetve a jelentkezőknek kiküldeni. (posta, internet stb.).

Díjazás

Minden fellépőnek oklevél, arany, ezüst, bronz díjba sorolással (URL17)

Vadászkürtegyüttesek A,B kategóriás minősítésének feltételei

Általános feltételek:

- Minősítő vizsgalehetőséget az Egylet évente egy alkalommal, a szakmai napon biztosít.
- Minősítő vizsgát – az Egylet által elfogadott – öt fős bizottság előtt lehet tenni. A vizgabizottságban az Egylet művészeti vezetőségéből legalább egy fő jelenléte szükséges.
- A minősítő vizsga során négy vizsgaművet mutatnak be az együttesek, melyből egyet a bizottság szab meg, melyet a minősítő vizsga időpontja előtt legalább egy hónappal ismertetni kell.
- A vizsgadarabokat a bizottság külön besorolja nehézségi szintekbe (nehéz, közepesen nehéz, könnyű), mely besorolás alapján az adott vizsgadarab pontozását követően nehézségi szintjének megfelelően súlyozza az alábbiak szerint:
 - nehéz: 100% - 60 pont
 - közepesen nehéz 85% - 51 pont
 - könnyű: 70% - 42 pont
- A minősítés során elérhető maximális pontszám 240 pont.
- A minősítés szempontjai közül kiemelt fontosságú a 2.3.4. számú kritériumok.

„A” kategória

- Minimum 5 tagú együttes
- Minimum három szólamú játék
- A megszerezhető maximális pontszámból legalább 180 pont összegyűjtése.
- A 2. 3. és 4. bírálati szempontok esetében minden bemutatott zenedarab esetében legalább 8 pont összegyűjtése
- Ezen feltételek együttes teljesítése esetén kaphat az együttes „A” kategóriás minősítést.

„B” kategória

- Minimum 3 tagú együttes
- Minimum kettő szólamú játék
- A megszerezhető maximális pontszámból legalább 120 pont összegyűjtése.
- A 2. 3. és 4. bírálati szempontok esetében minden bemutatott zenedarab esetében legalább 6 pont összegyűjtése.
- Ezen feltételek együttes teljesítése esetén kaphat az együttes „B” kategóriás minősítést.

(URL18)

2.4. Vadászkürtös etikája

"Van aki előbb hallja meg a vadászkürtöt, mások csak később. És akadnak balsorsú emberek, akiket bilincsbe vertek a város aszfaltjárdái, akiket arra kárhoztatott a sors, hogy örökké betondzsungelben éljenek. Ez a lét félelmetesebb, mint a legszegényebb tanganyikai halász élete. Ezek a szerencsétlenek sosem hallják meg a vadászkürtöt. Miként azonban a legtöbb férfi lelkében, bennük is ott rejtőzik a mélységes vágyakozás: ösztönösen válaszolni szeretnének a vadászkürt hívó szavára. Ilyenkor gyorsabban ver a szívük, hevesebb a lélegzetük. Vajon mi ez; talán egy atavisztikus emlékezés őseinkre, arra akik először öltek doronggal, aztán dárdával, majd nyíllal, végül lőfegyverrel. Nem fontos, hogy az illető bátor, vagy gyáva. Még a megfélemlített, galamblelkű könyvmoly is génjeiben őrzi - ha csak elcsökevényesedett formában is - az egykori vadász ősei örökségét, és ha meghallja a vadászkürt hangjait a szíve, ha félénken is, de megdobbán..." (Robert Ruark 1953)

Az idézet arra utal, hogy a vadászkürt nosztalgikus hangja erős érzelmi kötődést teremthet a civil és a vadászemberek között. Az idézet továbbá hangsúlyozza, hogy a jól felkészült, etikai tudással és etikettbeli jártassággal rendelkező vadászkürtösök ugyanolyan fontos szerepet játszanak a vadászati kultúra terén, mint korábban. Ezért kiemelten fontos, hogy a vadászkürtösök megjelenése és viselkedése a vadászatokon és az ünnepségeken egyaránt megfelelő legyen. Az etikai és illetani szabályokat mind a megjelenés, mind pedig a viselkedés oldaláról közelítjük meg, hiszen mindkettő egyformán fontos és összetartozó. Azok a hivatásos és sportvadászok, akik vállalják a vadászkürtöléssel járó önképzést és munkát, sajátos főszereplői lesznek a vadászatoknak, a vadászünnepeknek és azoknak a rendezvényeknek, ahová meghívják őket.

A vadászkürtösöknek fontos betartani az alapvető etikai és etikettszabályokat, ezért a Magyar Vadászkürt Egylet 18pontba foglalta a vadászkürtösök alapvető etikai és illetani szabályait:

1. A kürtös mindig ápoltnak és az alkalomhoz illően jelenjen meg.
2. Vadászaton az öltözködésben mindig az időjáráshoz kell alkalmazkodni. Itt a kürt mellett egyetlen elengedhetetlen tartozék van, ez pedig a kalap. A vadászkürtös a vadászaton vagy a terítéknél soha nem kürtölhet hajadonfőtt.

3. Soha nem késhet, mindig mások előtt, pontosan kell megjelenni. Roppant kí- 2 nos az a szituáció, amikor a reggeli köszöntőnél vagy az esti terítéknél, a kürtösökre várnak a vendégek.

4. Ha részt vesz a vadászon, esetleg segít a rendezésben, felállás előtt mindenképpen ellenőrizze ruházatát. Az esetleges szennyeződésektől (vér, sár, stb.) a ruházatot meg kell tisztítani.

5. A kürtös a vadászon központi szerepet kap, emiatt sokszor fényképezik, videózzák. A fénykép sokszorosan adja vissza az esetleges hibákat, például: ferdén áll a kalap, nincs begombolva az ing vagy a kabát, a nyakkendő nincs megigazítva, a kürt helytelen tartása...

6. A kürt valamikor hírközlő eszköz volt. Ebben a szerepkörben ma már egy sokkal modernebb eszköz váltotta fel, és ez nem más, mint a mobiltelefon. A felállás előtt mindenképpen ellenőrizték, hogy a telefonjukat kikapcsolták-e és erre figyelmeztették-e kürtös társaikat is. A mobiltelefon a vadászkürtösök időzített bombája, ezért időben kell hatástalanítani.

7. A ruházat legyen alkalomhoz illő, vadászias. A terepen minden elfogadott, a lényeg az, hogy alkalmazkodjon a normákhoz, de ne is legyen túl feltűnő, hivalkodó.

8. A teremben és különböző rangosabb rendezvényeken törekedjünk a vadászöltöny használatára, ha több kürtös van, akkor az egységes viseletre. (17.ábra)

9. Míg a terepen elengedhetetlen a kalap viselete, addig teremben ez nem kötelező.

10. A kürtös felállása úgynevezett kis terpeszben történik. Ez azt jelenti, hogy a két láb vállszélességig nyitva, a kürt a jobb kézben a kürtővel a jobb combra fektetve. A bal kéz csípőre téve.

11. Ez az állás a kürtös felállása. Ebből a helyzetből csupán akkor mozdulhat, ha az éppen aktuális szignált kell fújni. Ilyenkor egy lendületes mozdulattal a szájához emeli a kürtöt és elfújja a megadott melódiát. A bal kéz közben folyamatosan a csípőn van. A szignál végeztével újból a jobb combra helyezi a kürtöt, és az ünnepség vagy a beszédek alatt végig ebben a pozícióban áll.

12. Terítéknél, idegen területen mindig kérjük ki a rendezők véleményét a kürtölést illetően. A felállás előtt diszkréten mondjuk el azokat a szabályokat, amik a terítéknél a kürtös szempontjából fontosak. Például a szignálok sorrendjét, a pontos felállást. Ha a kürtösök a rendezők soraiból kerülnek ki, akkor a rendezők jobb oldalára álljanak, ha a vendégek közül, akkor a vendégek jobb oldalán foglalják el helyüket.

13. Ünnepségeken a rendezőkkel a legapróbb részletekig mindent meg kell beszélni. Ilyen helyen általában sok a civil néző, akik először látnak ilyet, ezért rendkívül fontos az első

benyomás. Az ünnepségen a szereplők között legyenek megbeszélve azok az apró jelek, amelyek a pontos kezdést és a befejezést irányítják.

14. A jó vadászkürtössel szemben támasztott egyik legfontosabb követelmény, a jó állóképesség. A feszes kürtös állásban sokszor több órán át kell rezzentelen arccal állni. A hosszú ünnepségek a Szent Hubertus misék, bizony sokszor megkövetelik a kürtösöktől ezt a nem mindennapi feladatot. Elengedhetetlen az önfegyelem és az erős állóképesség.

15. A kürtös legyen szerény, és a vadászatokon soha ne törekedjen a központi szerep betöltésére, ne akarjon a rendezők vagy a főszereplők szerepkörében feltűnni.

16. A kürtös nem hírvivő. Előfordulhat ugyanis, hogy egy-egy téli hétvégén több vadászterületen is kürtölnie kell. Nem megengedhető az, hogy a kürtös a vadászatokról, azokon esetlegesen észlelt hibákról vagy hiányosságokról a szakértő és a bennfentes hangján beszéljen. Ilyen téren mindenképp diszkrétnak és visszafogottnak kell lennie.

17. A vadász kürtös magát sohasem "ajánlja". A jó vadászkürtöst a területgazdák amúgy is a tenyerükön hordozzák. Nincs szükség arra, hogy érdemeiket magasztalva beajánlják magukat egy-egy kiváló vadászterületre.

18. A vadászkürtös legyen méltó képviselője, követe a magyar vadászati kultúrának, tisztelje és ápolja a hagyományokat, legyen toleráns más értékekkel szemben. Vállaljon vezető szerepet, és legyen irányítója a magyar vadászati kultúrának, amelyet képvisel. Segítse a vadászokat abban a munkában, amit évtizedek, évszázadok óta végeznek a magyar vadállomány, vadászati kultúra fenntartásáért. (Agyaki 2006e)

17.ábra: Csongrád Csanád Vármegyei vadászkürtösök egységes viseletben.

Forrás: saját archívumból

3. Vizsgálat módszerei

Vizsgálaton során a Google Forms segítségével kérdőívet készítettem. A kérdőív linkjét a vadászkürtös csapatok vezetőinek telefonos egyeztetés után elküldtem. Emellett Facebookon a „vadászat” nevű csoportban admin engedélyével osztottam meg. Sajnálatos módon 43darab kérdőív érkezett vissza ami aggasztó tekintve az a pár évvel ezelőtti vadászkürtös létszámra. A kevés kitöltött kérdőív ellenére próbáltam következtetéseket levonni az aktív vadászkürtösök körében.

Az egyéni válaszlehetőséges kérdéseket Excel tábla formátumban letöltöttem, és bizonyos kérdéseknél saját szerkesztésű táblázatot használtam az elemzéshez. Ez azért volt szükséges, hogy elkerüljem azokat az üres sorokat, amelyeket a válaszadók nem töltöttek ki, és amelyeket a rendszer nullákkal töltött ki, ami további adathalmazat jelentett volna. Az ilyen saját Excel táblázatokból grafikonokat készítettem a programon belül.

Az adatfeldolgozás és elemzés során követtem a feltett kérdések sorrendjét. A kérdőívben demográfiai adatok és életkor szerinti megoszlással kezdtem, majd azt is megkérdeztem, hogy tagja-e a kitöltő bármely vadászkürtös csapatnak mivel a személyes elbeszéléseim során több emberrel is találkoztam aki csak kedvtelésből játszik a hangszeren illetve kíváncsi voltam arra is ha a válaszadó nem vadászik minek a hatására kezdett a hangszeren játszani, ezt természetesen azoktól a válaszadóktól is megkérdeztem aki rendelkezik fegyvertartási engedéllyel és aktív vadász. Továbbá kíváncsi voltam a válaszadók milyen régóra foglalkoznak a vadászkürtöléssel, illetve a két leggyakrabban használt hangszertípus (Pless-féle kürt, Parforce „B” kürt) milyen arányban viszonyul egymáshoz.

A feltett kérdések között kíváncsi voltam a válaszadók hol kezdtek bele a vadászkürtölésbe illetve miért tartják fontosnak a mai világban a vadászkürtölést.

Másik módszer pedig a személyes megkeresés, és hangrögzítés volt. Többek közt felkerestem Gálfi Istvánt a Csongrád-Csanád Vármegyei vadászkürtös csapat vezetőjét akivel egy vadászkürtös táborban tartott előadását hallgattam meg. Ezen szóbeli adatközlés egy részét a dolgozatom szakirodalmi áttekintés fejezetében felhasználtam. Kiskunsági Vadászkürt Egyesület tagjával Raffai Zsolttal pedig kötetlen beszélgetést folytattam ami nagyban segítette a munkámat a különféle kürtök megismerésében. Végezetül látogatást tettem a Baranya Vadászkürt Egyesületnél ahol szintén sok hasznos információt kaptam a vadászkürt fejlődéstörténetéről.

4. Eredmények

A kérdőívet egy demográfiai felméréssel kezdtem, melynek során megállapíthatom, hogy a vadászkürtölésben többségben 76,7%-ban férfiak vannak míg a nők aránya 23,3%.

Az életkor szerinti megoszlás már sokkal kevésbé látványos, mert a 18-29 éves korosztály 7%-ban, a 30-39 éves korosztály 19%-ban, a 40-49-éveses korosztály 16%-ban, az 50-59 éves korosztály 21%-ban, míg a 60 éven felüliek 5%-ban képviseltették magukat a kérdőívet kitöltők között.

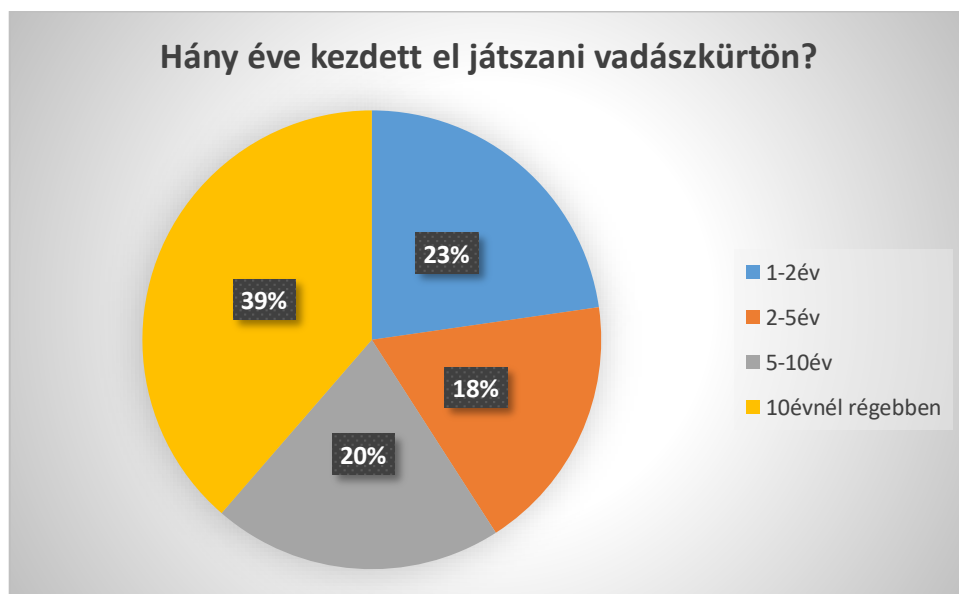
A kérdőívet kitöltőket továbbiakban arról kérdeztem aktívan vadásznak-e, kíváncsi voltam milye arányban vannak akik nem vadásznak aktívan csak a hangszer szeretete miatt kürtölnek. A válaszadók 88,4%-a vadászik aktívan, és csak 11,4% aki nem rendelkezik fegyvertartási engedéllyel, és a kérdőív további kérdéseiből kiderül, hogy főként a család vagy barátok hatására kezdtek neki a kürtölésnek. Míg az aktív vadászok körében a kürtölés elkezdése több hatás befolyásolta, volt aki vadászon találkozott vele, és rögtön beleszeretett a hangszer hangjába. Többen a hivatásuk miatt kezdtek neki a kürtölésnek, főként saját kedvtelésből, de egyre több vadásztársaság elvárja a hivatásos vadásztól a kürtölést, és ennek érdekében támogatják ha a hivatásos vadász tanfolyamon szeretne részt venni.

A válaszadók nagy többsége viszont a vadászati kultúra ápolását adta válaszul ami nagy bizakodásra ad okot, mert a vadászkürtös csapatokkal történt információszerzés során jelezték az elmúlt időkben csökkent az aktív vadászkürtösök létszáma. A felgyorsult világban nehéz a már meglévő csapattal próbákat összeegyeztetni, és az utánpótlás sem hasonlít a 2010-es évek környékén tapasztalt számokkal. A kezdeti lendület, és a gyors sikerek után ami nagyjából az első évben a tanulás folyamatát jellemzi, a nehezebb szignálok tanulása, és begyakorlása már több időt, és energiát igényel. A tanfolyamokon résztvevők fele az első év után már csak elvétve veszi elő a kürtöt, és az idő múlásával a nehezebben jövő sikerek hatására, vagy a befektetett idő hiánya miatt sokan abbahagyják (Gálfi 2022).

A manapság használatban lévő kürtöknél a Pless-féle kürtnél írtam, hogy a leggyakrabban használt kürt típus. A kérdőívben erre is kíváncsi voltam milyen arányban használnak Pless illetve Parforce kürtöt. A válaszadók 62,8%-a Pless kürtön játszik, 25,6%-a Parforce kürtön, és 16,3% mindkét hangszeren játszik, ami egy együttesnél nagy előnyt jelent ha egy tag mindkét hangszeren tud játszani mert egy esetlegesen bármilyen körülmény miatt

kieső csapattagot tud könnyedén pótolni. Viszont az eltérő fúvókák miatt ez nagy tapasztalatot igényel, és nem ajánlatos kezdőként váltogatni a két hangszer között.

Kíváncsi voltam a válaszadók milyen régóta kezdtek el játszani a hangszeren ami alátámasztotta a feltételezésemet miszerint az elmúlt 10 évben lassulni látszik a 2005-ben tapasztalt fellendülés. A válaszadók közel 40%-a (39,5%) több mint 10 éve kezdett el a hangszeren játszani, és érdekes összefüggés aki ebbe a kategóriába tartozik több mint 90%-ban tagja vadászkürt együttesnek is. 20,9-a a válaszadóknak 5 és 10 év között kezdte a tanulást, és itt is megfigyelhető az előző kategóriánál túlnyomó többségben tagjai valamely vadászkürt együttesnek. Megfigyelhető minél kevesebb ideje játszik az adott személy a hangszeren annál kisebb arányban tagjai bármely csapatnak mindösszesen az „1-2 év”-es válaszadók közül csak 10%-ban tagja csapatnak, ami véleményem szerint kevésbé segíti elő a kezdő kürtös érdeklődésének fenntartását, és ezért is nagyobb lehet a hajlandóság, hogy abbahagyja a kürtölést. 2-5 éves kategóriában a válaszadók 18,6%-a sorolta magát, míg az 1-2 éves kategóriába 23,3%, ami szintén visszavezethető a vadászkürtös csapatok vezetőinek kitartó és álhatatos munkásságára. A 2022-es évben több vármegyében a csapatok a vadászkamarával, vagy akár önerőből is tanfolyamokat tartottak a hangszer népszerűsítésének, és az utánpótlás nevelésének érdekében. Kiemelendő a Vadászkamar Kürtegyüttes, Kiskunsági Vadászkürt Együttes és a Koronauradalmi Vadászkürt Együttes akik határon túl is népszerűsítették a vadászkürtölést. (Tápai 2022)

18.ábra: Válaszok alapján a válaszadó mikor kezdett el a hangszeren játszani

Forrás: saját adatgyűjtés

A kérdőív azon kérdése amelyben arra voltam kíváncsi a válaszadók közül hányan kürtölnek folyamatosan csapatban a következő eredményt kaptam: 62,8%-ban tagja a válaszadó együttesnek, illetve 37,2% nem tagja együttesnek. Ez az eredmény arra enged következtetni, hogy akik nem tagjai csapatnak még nagyobb kitartásról, és elhivatottságról tesznek tanúbizonyságot, mivel magukat kell képezni.

Arra fontos kérdésre kerestem a választ miszerint a válaszadó minek a hatására kezdett foglalkozni a vadászkürtöléssel igen sokféle választ kaptam. Többek közt sokan barátok illetve családtagok hatására kezdtek bele a tanulásba, volt a válaszadók között aki a munkáltatója hatására, volt aki kihívást érzett a hangszerrel kapcsolatban de a vadásztársadalom mondhatni jól vizsgázott mert túlnyomó többségben a válaszok a hagyománytiszteletet, a hagyományok ápolása, és az elejtett vad iránti tisztelet volt. A zárókérdésként feltett kérdésem ami a „Miért tartja fontosnak a vadászkürtölést?”-re szintén hasonló válaszok érkeztek, a válaszok közül kiemelném, többen válaszolták a közösségteremtő mivoltát a kürtölésnek amit magam is tapasztaltam a vizsgálataim során. Nem nagy közösségről van szó de annál elhivatottabb, és segítőkészebbnek éreztem minden embert akit felkerestem a dolgozatomhoz gyűjtött forráskutatás során. Illetve még egy választ kiemelnék: **Vad tiszteletének és hagyományaink őrzésének céljából. A vadászati kultúra fenntartása, ápolása minden Magyar vadász kötelessége.** Meglátásom szerint a rohanó világban a vadászati kultúra egyre inkább eltűnőben van, de ez a kis közösség erején felül próbálja ezt az apró szeletét a kultúrának megtartani, és inkább terjeszteni.

Végezetül pedig arra irányult a kérdésem a válaszadókkal szemben hol tanultak meg kürtölni. A válaszadók több mint 60%-a a Martonfán tartott vadászkürt tanfolyamot adták válaszul ami a Baranya Vadászkürt Együtteshez kötődik, és Agyaki Gáborhoz. A válaszok között az autódidakta tanulási módszer volt a második ami hallás után történő tanulás, ezt követte a külön zenetanárnál történő tanulás, és a középiskolában délutáni szakkörön.

5. Következtetések és javaslatok

Összeségében büszkék lehetünk a vadászkürtös csapatainkra mivel kiválóan szerepelnek a nemzetközi megmérettetéseken. Magyarországon zászlóshajónak nevezhető a Baranya Vadászkürt Együttes, illetve a Vadászkamar Kürtegyüttes amely csapat nemcsak a versenyeken szerepel kiválóan de a vadászkürtölés népszerűsítésében is nagy szerepet vállalnak. A Magyar Vadászkürt Egylet fáradhatatlanul dolgozik a vadászkürt kultúra fejlesztésén és népszerűsítésén, amit jól mutat, hogy az Állami Vadászvizsga tananyagába is bekerült a vadászkürt. Három fő irányvonalat határoztak meg:

1. Vadászkürtös csapatok segítése aminek a célja, hogy minél több nemzetközi minősítést elért csapat legyen az országban.
2. Ifjúsági program, a már említett középiskolai erdész illetve vadászképzések felkeresése és délutáni oktatás keretein belül történő kürtölés. Kiemelendő a szegedi Kiss Ferenc Erdészeti Technikum ahol kimagasló oktatás folyik, és több mint 10 éve van saját vadászkürtös csapatuk.
3. Gyerekprogram már egész fiatalon játékosan próbálja közelebb hozni a vadászkürt szeretetét a programban részt vevő gyerekek számára. A VKE Magyar Vadászkürt Egylet 2008-ban indította a gyerekprogramot, és elsőként a Baranya Vadászkürt Együttes állított fel ifjúsági, és gyermekcsapatot is majd a gyermekcsapat a FeHoVa-n fel is lépett.

A kérdőív kielemezése némileg betekintést nyújtott a mai vadászkürtös társadalomba, de főként a személyes megkeresés, és beszélgetések során kaptam tágabb betekintést a kürtösök világába. A munkámat megnehezítette, hogy pontos nyilvános felmérés nem történt a vadászkürtösökről, ezért is részesítettem előnyben a személyes megkeresést.

Javasolnám az Állami Vadászvizsgán a gyakorlati oktatást kiegészíteni vadászkürt szignálok felismerésével, ami elérhetővé tenné a sportvadászok számára is, hogy a legalapvetőbb szignálokkal találkozzanak, és megismerjék őket, hogy később a vadászatok során felismerjék ezeket.

Javasolnám a hivatásos vadászok továbbképzésén történő kürtoktatását, hogy minél több szakember sajátítsa el a kürtölést, mivel ők a magyar vadászat egyfajta hírvivői a külföldi vadászvendégek révén. Egy német vagy osztrák területről érkező vendég vadásznak szinte természetes a vadászkürt hangja a teríték mellett. Viszont ráerőltetni sem szabad arra aki nem

fogékony a kürtölésre mert ez a későbbiekben akár ellenszenvet is válthat ki. Sajnos ilyen példával is találkoztam aki munkahelyet váltott mert a munkáltató megkövetelte a kürtölést.

Javasolnám a külföldi szakirodalmak, folyóiratok lefordítását amiből még átfogóbb oktatást lehetne tartani akár az ifjúsági táborokban akár a meglévő kürtös csapatoknál, mivel mint már említettem a magyar szakirodalom meglehetősen hiányos.

Javasolnám a magyar vadgazdálkodást oktató egyetemeken és főiskolákon fakultatív tantárgyként való indítását ahol elsajátítanák az alapokat, később akár saját kúrtegyüttes felállítását is.

További javaslataim a vadászkürtös csapatok számára egy népszerűsítési program amit véleményem szerint minél hamarabb már a Vadászkürt Egylet gyermek program mintájára már óvodában kellene kezdeni. Játékos módszerrel megismertetni a vadászatot az óvodás csoportokkal, vadászkutyát megismertetni velük. Nyári táborok szervezése kiváló hely lehet ahol nemcsak a vadászkürtölést lehet bemutatni de a vadászati kultúra többi részével is megismertetni a gyerekeket.

Egyeztetni általános iskolákkal ahol természetismeret órára egy jól informált, és tájékozott vadász előadást tarthat a ténylegesen történő vadgazdálkodásról, természetesen a gyerekek nyelvén, ezzel remélve a közmegítélése némileg változik a nem vadászó társadalomnak ha már gyermek koruk óta találkoznak vadással, és kis betekintést látnak a vadász kultúrába illetve a vadászok tevékenységeibe.

6. Összefoglalás

Elmondható, hogy a vadászkürtölés fejlődése megkérdőjelezhetetlen Magyarországon, viszont ez a fejlődés főként a 2005-2010-ig tartott. Sajnálatos módon a vadászkürtös csapatok felkeresése során elmondottak alapján az elmúlt 10 évben megtorpant a fejlődés.

Mindemellett Magyarországon a vadászkürtölés megkérdőjelezhetetlenül a vadászati kultúra részévé vált. Jelen dolgozatommal is szeretném népszerűsíteni a kürtölést, megmutatni, hogy nem csak a hangszer zenei értékét kell figyelembe venni, hanem a hagyományok ápolása a fő cél.

Dolgozatom első részében bemutattam a vadászkürt fejlődését az ősidőktől, a különböző anyagú kürtöket, a mai modern kürtöket és alkalmazásukat, a szignál típusokat. Bemutattam a vadászkürtösök viselkedésére vonatkozó főbb szabályokat, és a szerepüket a vadászati kultúrában.

A vadászkürt használatára vonatkozó kérdőívem által betekintést nyertem a hazai vadászkürtösök jelenlegi helyzetére. Nagy szerencsére a vadászkürtösök legfőbb célja ennek a hagyománynak a fenntartása, és népszerűsítése, melyben nagy szerepet vállalnak a hivatásos vadászok akik nemcsak elfogadják, és természetesnek veszik a vadászkürtöst a teríték mellett, hanem maguk is nemcsak a nagy társasvadászatok végén hanem minden egyes elejtett vadnak megadják a végtisztességet, és ezzel a sportvadászokat is hozzászoktatják a kürthöz.

A sok pozitív eredmény, és kitartó munka mellett sajnos igen nehéz érvényesülni a sok modern eszköz megjelenése miatt mely egyre jobban háttérbe szorítja a kürt szerepét a vadászat irányításában.

Dolgozatomat, Agyaki Gábor kiváló kürtös, és a magyar vadászkürtölés felkarolója szavaival zárnám mely már több száz embert motivált:

„Szóljon a vadászkürt”

7. Irodalomjegyzék

1. Agyaki Gábor (2006a) Szóljon a vadászkürt, Magyar Vadászlap, Nyíregyháza, 102p,10p.
2. Agyaki Gábor (2006b) Szóljon a vadászkürt, Magyar Vadászlap, Nyíregyháza, 102p,12p.
3. Agyaki Gábor (2006c) Szóljon a vadászkürt, Magyar Vadászlap, Nyíregyháza,102p, 11.-12p.
4. Agyaki Gábor (2006d) Szóljon a vadászkürt, Magyar Vadászlap, Nyíregyháza, 102p, 38p.
5. Agyaki Gábor (2006e) Szóljon a vadászkürt, Magyar Vadászlap, Nyíregyháza, 102p, 101-102p.
6. Agyaki Gábor (2022) Szóbeli közlés, Martonfa, Vadászkürtös tábor, Vadászkürt Egyesület elnöke
7. Békés Sándor (2004) Hallali, Magyar Vadászlap, 2004. december
8. Gálfi István (2022) Szóbeli közlés, Ópusztaszer, Vadászkürtös tábor, Csongrád-Csanád Vármegyei Vadászkürt Egyesület vezetője
9. Kecskés György (2009) A natúrkürttől a ventilkürtig egy hangszer karriertörténete. Doktori(PhD)értekezés, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest, 99p.
10. Kovács Gábor (2006) Vadászévkönyv Szóljon a vadászkürt, 2006 Országos Magyar Vadászklub, Dénes Natúr Műhely 150p, 120-124p
11. Kovács Gábor (2021) Szóbeli közlés, Hatvan, Mikor vegyük le a kalapot? Mindent a vadászkürről!
<https://www.youtube.com/watch?v=mSXpV4ulGa8&t=264s> (2023.04)
12. Tápai Balázs (2022) Vadászkürt határok nélkül, <https://nimrod.hu/hirek/vadasz-3> (2023.04)
13. Reinhold Stief (1992) Die Jagdhornbläsergruppe, BLV Verlagsgesellschaft mbH, München, 42p.
14. Robert Ruark (1953) The Horn of the Hunter, Doubleday and Company
15. Venczei Tamás (2001) A trombita története – példaképeink nyomában Doktori (PhD) értekezés, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, Budapest 96p. 7p.

Internetes források

- URL1: <https://www.liechtensteincollections.at/sammlungen-online/par-force-jaeger-mit-der-meute.-blatt-b-3-der-folge-jaeger-und-falkoniers-mit-ihren-verrichtungen> (2023.02)
- URL2: https://naplesseashellcompany.com/tritons_trumpet_shell.html (2023.02)
- URL3: <https://jaszmuzeum.hu/node/168> (2023.02)
- URL4: https://www.nkp.hu/tankonyv/tortenelem_5_sni/lecke_06_038_olv2 (2023.02)
- URL5: <http://olvasmanyaid.blogspot.com/2016/10/lehel-kurtje.html> (2023.01)
- URL6: <https://pannonhírnök.com/magazin/folytatodott-a-buso-teluzes-mohacson/> (2023.02)
- URL7: <https://en.natmus.dk/historical-knowledge/denmark/prehistoric-period-until-1050-ad/the-bronze-age/the-lurs-of-the-bronze-age/the-lurs-from-brudevalte/> (2022.12)
- URL8: https://www.jagd.de/taschen-horn-b_0147698.html (2022.12)
- URL9: https://www.thomann.de/hu/dotzauer_fuerst_pless_in_bb_de_luxe.htm (2023.02)

- URL10: https://www.thomann.de/gb/dotzauer_fuerst_pless_in_bb_zylinder.htm (2023.02)
- URL11: <https://musicmall.hu/hu/garry-paul-vadaszkuertoek/3773-garry-paul-gp-besz-parforce-kuert.html> (2023.02)
- URL12: https://hu.wikipedia.org/wiki/K%C3%BCrt_%28hangszer%29 (2023.02)
- URL13: http://www.borsodivadasz.hu/attachments/2009_vadaszati_etika.pdf (2023.03)
- URL14: <https://www.vadaszapro.net/hirek/200/szent-hubertusz-legendaja> (2023.02)
- URL15: <https://hetedhethatar.hu/hethatar/?p=2943> (2022.12)
- URL16: <https://www.vadaszapro.net/hirek/200/szent-hubertusz-legendaja>
- URL17: <https://vadaszatikultura.hu/wp-content/uploads/2018/11/A-VKE-Magyar-Vad%C3%A1szk%C3%BCrt-Egylet-vizsga-%C3%A9s-versenyszab%C3%A1lya.pdf> (2022.12)
- URL18: <https://vadaszatikultura.hu/wp-content/uploads/2018/11/Min%C5%91s%C3%ADt%C3%A9si-felt%C3%A9telek.pdf> (2022.12)

8. Melléklet

1.számú melléklet: a Jägermarsch Nr. 3 kottája

Forrás: Reinhold Stief (1992) Die Jagdhornbläsergruppe, BLV Verlagsgesellschaft mbH, München, 42p

2.számú melléklet: a „Tiszteletfanfár” szignál kottája

A photograph of a musical score page for '28. Ehrenfanfare'. The page number '43' is at the bottom right. The title '28. Ehrenfanfare' is at the top left, and 'R. Stief' is at the top right. The tempo/mood is 'langsam und feierlich'. The score is written for a woodwind ensemble, with parts for Flute (Fl.), Oboe (Ob.), Clarinet (Cl.), Bassoon (Fag.), and Horn (Hr.). The music is in 2/4 time and features a variety of rhythmic patterns, including eighth and sixteenth notes, and rests. The score is divided into two systems, with the first system ending with a double bar line and the second system starting with a first ending bracket.

Forrás: Reinhold Stief (1992) Die Jagdhornbläsergruppe, BLV Verlagsgesellschaft mbH, München, 42p.

3.számú melléklet : kérdőív

Hány éve kezdett el játszani vadászkürtön? ☐ 1 évnél korábban ☐ 1-2 év ☐ 2-5 év ☐ 5-10 év ☐ 10 évnél régebben
Milyen kürtöt használ? ☐ Pless ☐ Parforce ☐ Mindkettő
Minek a hatására kezdett el foglalkozni a vadászkürtöléssel? Saját válasz _____

Neme? * ☐ Férfi ☐ Nő
Életkora? Saját válasz _____
Aktívan vadászik? ☐ Igen ☐ Nem

Tagja-e együttesnek ?

☐ Igen

☐ Nem

Hol tanult vadász kürtölni ?

Saját válasz

Miért tartja fontosnak a vadászkürtölést?

Saját válasz

Forrás: saját kérdőív

https://docs.google.com/forms/d/1Oyf0RZYTEaADlmdW5_9WuSAH7HAp9quqFW4p7nMWxmY/edit#response=ACYDBNiHJGIF4NSx53jqESHYTV_w-zIE5ck_etMhWlPmFxqpoD_FrsTVhdkj4UBvLv8WVo

9. Nyilatkozat

NYILATKOZAT

szakdolgozat nyilvános hozzáféréséről és eredetiségéről

A hallgató neve: Molnár Martin
A Hallgató Neptun kódja: S628IJ
A dolgozat címe: Vadászkürt elterjedése, és jelenlegi helyzete Magyarországon
A megjelenés éve: 2023
A konzulens tanszék neve: Vadbiológiai és Vadgazdálkodási Tanszék

Kijelentem, hogy az általam benyújtott szakdolgozat egyéni, eredeti jellegű, saját szellemi alkotásom. Azon részeket, melyeket más szerzők munkájából vettem át, egyértelműen megjelöltem, s az irodalomjegyzékben szerepeltettem.

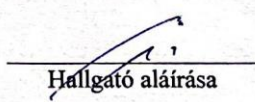
Ha a fenti nyilatkozattal valótlan állítottam, tudomásul veszem, hogy a Záróvizsga-bizottság a záróvizsgából kizár és a záróvizsgát csak új dolgozat készítése után tehetek.

A leadott dolgozat, mely PDF dokumentum, szerkesztését nem, megtekintését és nyomtatását engedélyezem.

Tudomásul veszem, hogy az általam készített dolgozatra, mint szellemi alkotás felhasználására, hasznosítására a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem mindenkor szellemi tulajdon-kezelési szabályzatában megfogalmazottak érvényesek.

Tudomásul veszem, hogy dolgozatom elektronikus változata feltöltésre kerül a Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem könyvtári repozitori rendszerébe.

Kelt: Gödöllő 2023 év május hó 8 nap

Hallgató aláírása

KONZULTÁCIÓS NYILATKOZAT

Molnár Martin (hallgató Neptun azonosítója: S628IJ) konzulenseként nyilatkozom arról, hogy a szakdolgozatot áttekintettem, a hallgatót az irodalmi források korrekt kezelésének követelményeiről, jogi és etikai szabályairól tájékoztattam.

A szakdolgozatot a záróvizsgán történő védeésre javaslom / nem javaslom.

A dolgozat állam- vagy szolgálati titkot tartalmaz: igen nem

Kelt: Gödöllő, 2023. május 08.

Belső konzulens